

Bogotyán Róbert – Veszeli Dániel

Bűnügyi nyilvántartás a büntetés-végrehajtásban: a múlt örökségének és a jelen kihívásainak hatása a közeljövő terveire

Bevezetés

A bv. szervezet bűnügyi nyilvántartása csak korlátozottan hasonlítható össze más igazságszolgáltatási szervek (pl. rendőrség, bíróság) hasonló adattársaival. Kiindulva abból, hogy a büntetőügy eljárási része a jogerős ítélet kihirdetésével lezárul, az annak alapján keletkeztetett bűnügyi nyilvántartási bejegyzések is egésznek és befejezettek értékelhetők. A bv. intézetbe való befogadás során (amellyel később részletesen megismerkedünk) egy speciális, a társszervek által biztosított információkat is tartalmazó fogvatartotti nyilvántartási bejegyzés keletkezik, amelyet (mint később látni fogjuk) nem csupán adatrögzítésre, de elsődlegesen ügyintézésre használnak.

A bv. intézetek fogvatartotti nyilvántartásai korábban nem voltak ilyen mértékben összekapcsolva a társszervek adataival. Még a XX. század elején is a börtönök nyilvántartásai csak a létszámmra, az adott helyen fogva tartott személyek személyes adataira terjedtek ki. Ezeket különböző méretű – rendszerint A/2-es méretű, kemény fedeles – könyvekben, a befogadás sorrendjében vezették. Ha egy fogvatartott valamilyen jogcímen távozott az intézetből (szabadult, átszállításra került, meghalt), az ő adatait tartalmazó oldalt egyszerűen keresztben áthúzták piros írónnal, így kivezetve őt a nyilvántartásból. A fennmaradt könyveket felülte mai szemmel rendkívül szép kézírást, gondosan formált betűket találunk. A rovatok jelzik, hogy a fogvatartott társadalmi helyzetének felmérése, pontos ismerete sokkal nagyobb szerepet töltött be akkoriban: nyilvántartották a bekerülés előtti vagyont és havi jövedelmet, a katonai szolgálatokat, a vallást, de még a politikai nézeteket is.

Ezen könyvek egyértelmű hátránya volt, hogy helyhez (az adott bv. intézet-hez) voltak kötve, és egy adott személy több fogvatartásáról csak valamennyi vonatkozó könyv birtokában lehetett tájékozódni. Nyilvántartási szempontból igen súlyos hátrány volt, hogy a felvett és rögzített adatok nem voltak továbbíthatók – például egy másik börtönbe való áthelyezéskor (ami egykoron sokkal ritkább volt, mint manapság) nyilván nem lehetett kitépni a törzskönyvi lapot, így az új fogvatartási helyen ismételtelen fel kellett venni az adatokat. További problémát jelentett, hogy a börtönök egyéni nyilvántartásainak nem volt összevont (központi) formája. Egyes törzskönyvekhez ezért ún. névmutatót készítettek, amely egy kisebb méretű, regiszteres osztású könyv volt. Ebben csak a fogvatartottak alapadatait (név, születési idő) tüntették fel, valamint azt, hogy a törzskönyvben mely sorszám alatt található a törzslapja. Könnyen belátható,

hogy ezt felülte igen sok időt megtakaríthatott, aki egy bizonyos személy nyilvántartott adatait kereste. A névmutatók alkalmazását – hasznosságuk felismerése folytán – utóbb kötelezővé is tették.

A fenti rendszer problémáit és gyengeségeit felismerve alakult ki a nyilvántartó lapok és nyilvántartási anyagok rendszere. A személyes és a büntetés-végrehajtási alapadatokat egy nyilvántartó lapon vezették, míg a kapcsolódó bűnügyi és büntetés-végrehajtási iratokat a fogvatartott összevont iratanyagában rendszerezve őrizték. Ezekből az idő előrehaladásával, illetve a büntető jogágak fejlődésével egyre több és több keletkezett egy fogvatartás ideje alatt, mivel a régen különálló és zárt börtönvilág mindinkább aktív és együttműködő részese lett a büntető igazságszolgáltatási rendszernek.¹ Bár ez a rendszer az irattárak kialakításával és üzemeltetésével már olyan fontos funkciókat tett lehetővé, mint az „élő” és a „holt” iratok elkülönítése, vagy a központi nyilvántartás vezetése, hosszabb távon szintén problémákat vetett fel. A mind több nyilvántartható és nyilvántartandó adat, esemény és körülmény vezetése papír alapon szükségyszerűen eltérő gyakorlatok kialakulásához vezetett az egyes bv. szerveknél. Az információk átadása esetén pedig komoly munkát jelentett a csatolt iratok átvizsgálása, a helyi sajátosságoknak megfelelő újrendezése. A központi intézkedések ezeket a nehézségeket részben ugyan orvosolták az olyan uniformizáló megoldásokkal, mint az iratborító, azonban az idővel folyamatosan növekedett az igény a bv. nyilvántartás gépesítésére.

Az informatikai környezet, az adattovábbítási rendszerek fejlődésének köszönhetően végül a nyilvántartás számítástechnikai alapokra helyezésére is sor került – habár relatív későn, 1995-ben lett ez a bv. szervezet hivatalos nyilvántartási formája. A hálózat felépítése hasonlatos maradt a nyilvántartó lapok rendszeréhez: az egyes bv. intézetek maguk vezették papír alapú nyilvántartásaikat, és végezték a befogadásokat, a szakterületi munkát, bizonyos körben az adatszolgáltatást, amely alapján végrehajtották a megfelelő elektronikus adattörzítést. Hetente 4 alkalommal (kedd kivételével minden hétköznap éjjel) pedig a rendszer az előző küldéstől datálható változásokat automatikusan összesítette és továbbította az országos parancsnokságra. Valamennyi ilyen üzenet, úgynevezett adatpostacsomag beérkezése után lehetőség nyílt a központi nyilvántartásba való betöltésre, ami így lépett egy verziószámot, azaz frissült az intézeti adatokkal. Igaz, hogy a verzióváltást gyakran kellett kézi beavatkozással segíteni, de még így is lényegesen kevesebb munka és jobban, gyorsabban hozzáférhető adat volt az eredmény.

---

¹ A XX. század közepétől egyre jobban mertek és tudtak támaszkodni a bv. szervezetre az igazságszolgáltatás egyéb szereplői. Az előállítási feladatok megjelenése, a bűntársak elkülönítésének, így az összebeszélés megakadályozásának igénye, vagy a bv. intézetekben elkövetett bűncselekmények feltárása után indított büntetőügyekben való közreműködés mind nagyobb hangsúlyt kapott.

A számítógépes programrendszer – melyet Fogvatartotti Alrendszernek, röviden FAR-nak neveztek el – létrehozásakor speciális terminálok (később pedig emulátor programok alkalmazása révén, PC-ken) keresztül volt elérhető, így a kollégák oktatását, képzését is meg kellett oldani, hogy azok kezelését készségi szinten elsajátítsák. Ez azonban később, amikor valamennyi munkafolyamatban teret nyertek a PC-munkaállomások, komoly előnyhöz jutatta a bűnügyi nyilvántartó kollégáit.²

Az eddig röviden ismertetett nyilvántartási formák nem adják vissza azokat a szükségszerű és a maguk korában innovatív adatkezelési, tárolási és továbbítási megoldásokat, amelyekkel a bv. személyzet teljesítette feladatait a régmúltban. Ezek felidézésével foglalkozunk a következő részben, amely azt is bemutatja, milyen kiemelt szerepet tölt be a pontos nyilvántartás egy börtön mindennapi életében.

A bv. nyilvántartási rendszerének történeti áttekintése

A bűnügyi nyilvántartás és ezen belül az elítéltekről, illetve egyéb, szabadságukban korlátozott személyekről vezetett nyilvántartások története hosszú időre nyúlik vissza. Európai történetükre tekintve azt állapíthatjuk meg, hogy ezek létrehozását egy évszázadnál is régebben kezdték meg szerte a kontinensen. Az a felismerés tette ezt szükségessé, hogy a bűnözés elleni eredményes fellépés csak folyamatosan gyűjtött, rendszerezett és kezelt adatok birtokában lehetséges.³

Magyarországon az első jelentős, nyilvántartást megkövetelő és annak jogalapját megteremtő törvény az 1897. évi XXXIV. törvénycikk a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről. Ez az a jogszabály, amelynek 26. §-a expressis verbis kimondja a *casier judiciaire*, azaz a bűnvádi úton jogerősen elítéltekről szóló nyilvántartási lajstrom vezetésének szükségességét. Ennek feladatát a jogszabály az igazságügy- és a belügyminiszterek által kiadandó rendeletek útján kívánta szabályozni.⁴

Ezek a rendeletek (24.300/1908; 43.800/1930.) a magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitánysága mellett létesített Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal feladatkörébe utalták a nyilvántartást, amely hivatalnak a királyi ügyészek és járásbírók küldték meg az elítélésről kiállított büntetőlapot. Olyan közveszélyes bűntettek eseténél – mint például a pénzhamisítás, az állami és társadalmi rend felforgatására irányuló bűntettek és vétségek, a hűtlenség, a kivándorlásra csábítás, a kerítés, a kettős házasság, vagy éppen a lopás, a rablás, a zsarolás – a letartóztatottakról az ügyésznek, illetve a járásbíró-

² Mivel a terminálok kezelésének fő vonalai megegyeztek a személyi számítógépével (adatrögzítés és lekérdezés, üzenetküldés, segédprogramok, naptár és tervező stb.), azok bevezetésekor a nyilvántartóban dolgozók már gyakorlottak voltak az eszközök kezelésében, és tisztában voltak a rendszer felépítésével.

³ Vókó György: Büntetőjogi rehabilitáció és a bűnügyi nyilvántartás. Monográfia. Budapest, Ügyészek Országos egyesülete, 2009. 175. old.

⁴ 1897. évi XXXIV. törvénycikk a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről, 26. c.

ságnak (Budapesten a magyar királyi államrendőrségnek) ujjnyomatot is kellett „felvételnie”. Sőt, ha ezek az egyének „mint üzletszerű vagy szokásos büntetettek” visszaesőnek számítottak, illetve ha kilétük nem volt megállapítható (a személyazonosításra szolgáló dokumentumok hiányoztak), az ügyészség (Budapesten az államrendőrség) fényképet is készített róluk, és az ujjlenyomattal együtt megküldte az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatalnak.⁵ Mindez a legelső fogvatartásba-vételnél kezdődött, akár előzetes letartóztatásról, akár vizsgálati fogságról, akár pedig „büntetésmegkezdésről”, azaz a jogerős szabadságvesztés-büntetés végrehajtásáról legyen szó. Ennek a nyilvántartó hivatalnak számos más részterületre kiterjedő feladata is volt. A szabadságukban korlátozottak kategóriájára tekintettel ilyen volt például a szökésben levő terheltekről és elítéltekről kibocsátott figyelőlap nyilvántartása (amely a mai körözés és elfogató parancs intézményének felelne meg).

Az országos adattáron kívül, illetve amellet párhuzamosan számos más nyilvántartást is vezettek a századforduló környékén. Például a vizsgálóbíró, a megbízott járásbíró vagy a vádтанács által elrendelt, fenntartott vagy meghosszabbított előzetes letartóztatás tartamát az ügyészség vezetője köteles volt nyilvántartani. E nyilvántartás céljából az ügyészség úgynevezett *határidőnaplóba* jegyezte be azt a napot, amelyen a szükséges indítványt meg kell tenni (például az előzetes fogvatartott szabadítására). Természetesen ebben a határidőnaplóban a fogvatartott adatai is szerepeltek, ezeket *névjegyzéknek* nevezték, így tehát ezidőtájt egy teljes körű fogvatartotti nyilvántartásról beszélhetünk. Ezt a névjegyzéket minden hónap első napján frissíteni kellett. Hasonló nyilvántartást vezetett az ügyészség vezetője a vizsgálati fogságban levő személyekről is. Ezt a nyilvántartást azonban a vizsgálóbíró is köteles volt határidőnaplójába felvezetni, és hasonló névjegyzéket, lajstromszámmal, ügyszámmal és a fogvatartás lejárat dátumának feltüntetésével együtt vezetni.⁶

A fogvatartottaknál a nyilvántartásnak már ebben az időszakban is garanciális jelentősége volt. Esetükben ugyanis minden „letartóztató intézetben” *törzskönyvet* kellett vezetni, amelyben minden letartóztatott befogadásától számított 24 óra alatt pontosan be kellett jegyezni az adatait: személyleírás, név (vezetéki, keresztnév és esetleges árnevek), vallás, életkor, születési hely, idő, családi állapot, nyelvismeret, rendes lakóhely vagy utolsó tartózkodási és illetőségi hely, katona esetén az illető csapatteste, illetve egyéb személyes viszonyok. Szintén ebben a törzskönyvben kellett rögzíteni a fogvatartott befogadásának napját, óráját, az ítéleti adatokat (ha voltak), a büntetés kezdő és utolsó napját, a szabadulási nap megjelölését, illetve utóbb ha felmerült, akkor a büntetés félbeszakítása esetén az új szabadulási napot, továbbá azt az időpontot is, amelyben

⁵ Szöllősy Oszkár: *Magyar börtönügy. 2., bőv. kiadás.* Budapest, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt., 1935. 331. old.

⁶ Ezen nyilvántartás vezetésének kötelezettségét a 42.200/1914-es törvényszéki ügyviteli szabályok tartalmazták.

a fogvatartottat a közvetítő intézetbe szállították vagy feltételes szabadságra bocsátották. Végezetül pedig a végleges elbocsátás, az esetleges megkegyelmezés vagy a fogvatartott halálának idejét.⁷ Fontos megemlíteni, hogy ezekhez a törzskönyvekhez betűrendes névmutatót kellett vezetni, és a fogvatartottak iratait – mint például ítélet, értesítőjegyzék – a törzskönyvi számaik alapján kezelték.

Ha valamely személyt nem a bíróságnak, hanem más hatóságnak megkeresése vagy rendelete alapján, ideiglenes jelleggel fogadtak be a fogházakba, letartóztatásáról mindig az adott fogház vezetője vezetett külön nyilvántartást, és erről rendszeresen jelentést tett az illetékes ügyészségnek (melyet visszatekintve kezdetleges büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeletként is értékelhetünk, habár arról nincsen információnk, hogy milyen jogkörrel vizsgálhatta az ügyész a fogvatartás jogszerűségét, illetve visszásság esetén milyen eszközei voltak a törvényesség helyreállítására, biztosítására). A törzskönyvbe azonban ezeket a személyeket csakis akkor jegyezheték/iktathatták be, ha a letartóztatásukat utóbb a bíróság is elrendelte.⁸

Hogy milyen hatalmas jelentősége volt ennek a törzskönyvnek, igazolják azok a résznyilvántartások, amelyeket ez alapján rendszeresítettek. Így például, ha az adott fogvatartottat az egyik intézetből a másikba kellett átszállítani, a szállításra vonatkozó iratok mellett egy *értesítőjegyzéket* is kiállítottak, ami volt nem egyéb, mint az illető személyre vonatkozó törzskönyv kivonata. Hasonlóan a törzskönyv alapján készült a *szabadulási időmutató*, annak feltüntetésére, hogy a naptár szerint egymást követő napokon kiket kell szabadítani. Ugyancsak ide tartozott a magán-elzárás kezdő- és végső napjának nyilvántartása, amelyet a *magánzárka könyvben* jegyeztek, illetve a zárkába és a munkatermekbe beosztott fogvatartottak jegyzékét is a törzskönyv kiegészítésére készítette az őrparancsnok.⁹

A nyilvántartásnak egy másik formája volt a *táblanyilvántartás*: azaz a zárkákban az ágyak fölé *fejtáblát* kellett kifüggeszteni, amely tartalmazta a fogvatartottak törzskönyvi számát, valamint a büntetés kezdő és utolsó napját. A zárkafolyosón pedig minden foglalt zárka ajtaja mellé *szám táblát* függesztettek ki a bent elhelyezett fogvatartottak számával és besorolásával. Végül pedig minden osztályon (körleten) összesített *létszámtábla* függött, amelyen az illető körleten elhelyezettek számát – a kórházban levő betegek és a fegyelmi fenytések alatt állók számát – tüntették fel.¹⁰

Ezen kívül a rabokat és fegyenceket el kellett látni a törzskönyv rájuk vonatkozó adatainak rövid kivonatával (azaz név, bűncselekmény, büntetés neve és tartama), ezt *fejlapnak* nevezték, és a fogvatartott mindig magánál tartani, és azt a hivatali személyzet tagjainak kérésére felmutatni volt köteles.

⁷ 5400/1899. sz. rendelet: Börtönrendelet 7. §

⁸ Fogházrendelet 5. és 101. §

⁹ Szöllősy Oszkár i. m. 334. old.

¹⁰ 6636/1885. rendelet, Fogházrendelet 130. §, Börtönrendelet 52. §, Fegyházrendelet 55. §

A már említett nyilvántartások mellett hasonló rendszerben jegyezték fel a büntetések megkezdésének elhalasztása vagy a végrehajtás félbeszakítása eseteit, az ezekre jelentkezésnél kitűzött napot, a fogvatartottak számára érkező és részükről elküldött leveleket, valamint a látogatások pontos jegyzékét.¹¹ A fegyelmi büntetések nyilvántartására szolgáló *fegyelmi könyvhöz* névmutatót volt az intézet köteles készíteni, és ezt minden esetben külön vezetni az elítéltek és az előzetesek, illetve a többi fogvatartott esetében. A fegyelmi könyv úgy kapcsolódott a törzskönyvhöz, hogy a fegyelmi könyv adott lapszámát az elítélt törzskönyvi lapjára is fel kellett jegyezni.¹²

Végezetül hasonló nyilvántartási könyvet vezettek a feltételes szabadságra bocsátottakról. Tudatosan maradt ez a jogintézmény az áttekintés végére, mivel e kategória helyzete már ebben az időszakban is körültekintő biztosítérendszer alapján működött. Azaz a hivatalból visszautasítottak kérelmeiről is nyilvántartást vezettek az intézetek, ezt a jegyzéket negyedévenként be kellett mutatni a felügyelő bizottságnak. Párhuzamosan fel kellett jegyezni az elítélt törzskönyvi lapjára a feltételes szabadságra bocsátást engedélyező miniszteri rendelet számát és keltét, a feltételes szabadság kezdő napját és tartamát, az állandó tartózkodásra kijelölt helyet, továbbá minden ezzel kapcsolatos irat számát, keltét, kivonatát, illetve azt a napot, amelyen a büntetést „kiállítottanak” (befejezettnek) kell tekinteni. Értelemszerűen fel kellett vezetni a törzskönyvi lapra a feltételes szabadságra bocsátást elutasító határozattal kapcsolatos adatokat is.¹³

A XIX–XX. század fordulójától – egészen a II. világháború végéig – ezen eljárási rendszer mentén haladtak, legalábbis, ami a nyilvántartások vezetését illeti. 1945-től 1966-ig a büntetések és intézkedések végrehajtását miniszteri rendeletek és utasítások szabályozták, ám ez a szabályozás hézagos és elszórt volt, ami jószérivel rányomta a bélyegét a büntetés-végrehajtás nyilvántartási tevékenységére is. Ez az az időszak ugyanis, amikor az igazgatási szabályainkra az államigazgatási szabályok voltak az irányadóak. Ennek megfelelően 1945-től 1950-ig csak a *betűsoros névmutató és a főkönyv* létezett. Ez a nyilvántartás egyszerre volt igazgatási, nevelési, munkáltatási, pénzügyi, illetve egészségügyi dokumentum. Azaz egyszerre tartalmazta az elítélt személyi adatait, a szabadságvesztést elrendelő bíróságot, a szabadságvesztés tartamát, a szabadságvesztés alatt végzett munkát, az azért kapott fizetést, valamint az elítélt egészségügyi állapotát, a szabadulás napját és az elbocsátáskori ellátást.

A büntető törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (a továbbiakban Bt.), hatálybalépését követően 1951. január 1-jétől a nyilvántartásokban is változás következett be, ugyanis a főkönyvi nyilvántartás helyett megjelent az úgynevezett *törzslap és a mutató karton*. Egy évvel később pedig elkezdődött a törzslap különböző változatainak kiadása, ami elég sok zavart eredmé-

¹¹ Börtönrendelet 70. §, Fegyházrendelet 71. §

¹² Fogházrendelet 230. §

¹³ 2106/1880. sz. rendelet

nyezett. Végül a törzslapnak három változata volt forgalomban: fekete, piros, zöld. Ebből a zöld a központi nyilvántartás példánya volt, a másik kettő pedig a bv. intézeteké. A nevelői státusz létrehozásával ez még tovább bonyolódott, mivel a törzslapok mellett megjelent a *feljegyzés*, amely nevelési anyagként szolgált. 1966-tól a törzslap elnevezést *nyilvántartó lap* elnevezésre cserélte a büntetés-végrehajtás, és egységesen egy fekete betűs lap került forgalomba, amely azonban tartalmilag nem változott a korábbi törzslaphoz képest. Ennek a nyilvántartó lapnak a jelenlegi formája 1986 óta van forgalomban.

A büntetés-végrehajtási nyilvántartásra mindig a pontosság és megbízhatóság volt jellemző. Sokszor egyedüli segítséget jelentett az úgynevezett rehabilitációs ügyek felkutatásához az 1989–1990-es rendszerváltozás éveiben.¹⁴

A 90-es évek elején a büntetés-végrehajtás területén is igény merült fel egy átfogó, országos fogvatartotti nyilvántartás kialakítására. A fejlesztés akkoriban több szálon indult el, hiszen nemcsak a nyilvántartást kezelő programot, rendszert kellett kialakítani, hanem az ezt működtető számítógépes hálózatokat és az ezek közötti kommunikációs csatornákat is létre kellett hozni. Az előkészítő munkák befejeztével 1994-ben megkezdődhetett a fogvatartotti alrendszer használata, immár többek között olyan alrendszeri elemekkel, mint bűnügyi nyilvántartás, nevelés, biztonság, Befogadó Bizottsági, valamint elhelyezési feladatok és egészségügyi alrendszer.¹⁵

A következő részekben az előzőekben leírtak napjainkban történő megjelenésével, a központi nyilvántartással, illetve a fogvatartottak nyilvántartásba vételének menetével foglalkozunk.

Nyilvántartási formák

A bv. intézetben működő nyilvántartó csoport feladata a fogvatartottak befogadása, nyilvántartása, előállításuk és szállításuk szervezése, a fogvatartás első és utolsó napjának a megállapítása, a szabadítás előkészítésében és végrehajtásában történő részvétel, valamint kapcsolattartás a társszervekkel és felvilágosítás adása a nyilvántartásból.¹⁶ Egy komplex, országos rendszerben ugyanakkor szükséges és érdemes elkülöníteni az egyes bv. szervek önálló rendszerét és az ezeket összefoglaló rendszereket.

¹⁴ A mindig pártatlan és objektív nyilvántartás a mai napig hasznos és keresett információforrás a nagy jelentőségű társadalmi események (mint a rendszerváltozás vagy az 1956-os forradalom) kutatói számára.

¹⁵ Soós Géza: Az informatika szerepe a Büntetés-végrehajtási Szervezet fejlesztésében. *Börtönügyi Szemle*, 2006. 1. szám, 55. old.

¹⁶ A nyilvántartó szakterület kisebb bv. intézetekben a fogvatartási ügyek osztályán belül helyezkedik el. Közvetlen irányítását a csoportvezető végzi, aki a fogvatartási ügyek osztályvezetőjének van alárendelve. Nagyobb bv. intézetekben, a megnövekedett feladatokra tekintettel a nyilvántartás önálló osztályként, általában a parancsnok-helyettes alárendeltségében működik.

A helyi nyilvántartás

Valamennyi bv. intézetben vezetett nyilvántartás. A befogadott fogvatartott törvényben meghatározott adatainak helyi nyilvántartását a fogva tartó bv. intézet látja el. A nyilvántartásba vételkor a fogvatartottról fényképet kell készíteni, és a fogvatartást jellemző egyedi nyilvántartási számmal kell ellátni. A fénykép és a nyilvántartási szám csak a törvényben meghatározott esetekben – az országos parancsnok engedélyével – hozható nyilvánosságra. A nyilvántartást végző szervek a nyilvántartás adataiból törvényben meghatározottak szerint adatszolgáltatást teljesítenek, biztosítják a nyilvántartásba való betekintést, felelősek az adatvédelmi szabályok megtartásáért.¹⁷

A helyi nyilvántartás főbb területei:

- bűnügyi vagy igazgatási nyilvántartás,
- biztonsági nyilvántartás,
- nevelési nyilvántartás,
- munkáltatási nyilvántartás,
- anyagi és pénzügyi nyilvántartás,
- egészségügyi nyilvántartás.

Ha technológiai megközelítésben vizsgáljuk, a helyi nyilvántartások sok helyen ma is az 1990-es években sem korszerű terminálokon érhetőek el, amelyek az SCO Unix/Recital szerverkörnyezettel jellemezhetőek. Más helyeken ugyan a rendelkezésre álló személyi számítógépeken üzemelnek, de a programkörnyezetben a qOffice irodaautomatizálás a meghatározó. Az egyes nyilvántartási területek menürendszerei tartalmazzák a szakterületi funkciók csoportjait, ezek kezelése kizárólag a klaviatúra használatával történik. A funkciók legtöbbje – például egy fogvatartott kikeresésénél vagy nyilvántartó számra való szűkítésnél – a befogadáskor felvitt adatokra támaszkodik. Ilyen módon a már rendelkezésre álló adatokat nem kell újra rögzíteni, csupán a kiválasztott funkció szerint szükséges új adatokat kell betáplálni. Az egyes adattáblák mezőiben az adatokat folyamatosan bővített kódszótárba csoportosítják, így lehetséges a gyors kiválasztás és bevitel. A több ügyintézőt, esetleg szakterületet is érintő, komplex ügymenetek esetében lehetőség van a teljes adatfolyam áttétele más illetékeshez, pusztán a felhasználói kódjára való megküldéssel.

A központi nyilvántartás

A bv. intézetekben fogva tartott személyek személyes, továbbá a büntetésük végrehajtásával összefüggő egyéb adatainak központi nyilvántartását az Országos Parancsnokság erre kijelölt szervezeti egysége kezeli.¹⁸ A központi nyilvántartás az intézeti nyilvántartások összefoglalt összessége. A központi adatálló-

¹⁷ Valamennyi bv. intézet egyénileg vezeti a meghatározott papíralapú és elektronikus nyilvántartásait – az azokra vonatkozó közös szabályok betartásával. Az Országos Parancsnokság mint központi vezető szerv, a nyilvántartások formai és tartalmi elemeit ellenőrizni jogosult.

¹⁸ Jelenleg ez az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettesének alárendeltségébe tartozó Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály.

mányban javítást, módosítást, adatbevitelt alkalmazni nem lehet, ezeket csak az intézetekben lehet elvégezni.¹⁹ Ez fontos kritérium, mert csak így biztosítható a központi nyilvántartás „hitelessége”, egyezősége az adatfelvitel helye szerinti lokális nyilvántartással. A központi nyilvántartó fő feladata a nyilvántartott adatokból történő adatszolgáltatás az arra jogosultak részére, a kör- és célszállítások központi szervezése és lebonyolításuk koordinációja, statisztikák és célzott leválogatások készítése, elektronikus adatszolgáltatási tevékenység, valamint a fogvatartottak szállítással összefüggő kérelmeinek ügyintézése.²⁰

A központi nyilvántartóban – hasonlatosan a bv. intézetekhez – kétféle nyilvántartást vezetnek. A papíralapú (más szóhasználatnál manuális, illetve archív) nyilvántartás minden 1945-1946. és 2001. között fogva tartott személy nyilvántartó lapját tartalmazza, két különálló irattárban. Az 1995-ben indult elektronikus nyilvántartás adatai természetesen a kezdetek óta mentésre kerülnek, így a kedvező tapasztalatok birtokában, de mintegy 6 éves átmeneti időszakot követően, 2001-ben a papíralapú irattár további bővítését nem tartották költséghatékonynak és szükségesnek. Azóta összegző felmérés nem készült, de érzékletes lehet az a becslés, mely szerint közel másfél millió nyilvántartó lap képzí az archív irattárak állományát. További fontos körülmény, hogy a központi nyilvántartás nem korlátozódik a jelenlévő fogvatartottakra (az adott időpontban fogva tartott személyekre), azaz papír alapon a második világháború utáni időktől, elektronikus formában pedig 1995. április 1-jétől a mai napig az összes fogvatartás adata könnyen elérhető.

Ezek alapján tehát a központi nyilvántartást úgy definiálhatjuk, mint a büntetés-végrehajtási helyi nyilvántartások összefoglaló, hiteles összességét 1945-től napjainkig.

A központi nyilvántartó 2008-ban kezdte tesztelni, illetve 2009-ben lecserélte elsődleges nyilvántartási programkörnyezetét, és használatba vette a modernbb adatbázis-kezelővel támogatott, már grafikus megjelenítésű, teljes egészében személyi számítógépes felhasználásra optimalizált új fogvatartotti alrendszer (KNOR-rendszer) központi nyilvántartás főmenüjét. Ebben a programban szinte valamennyi, a bevezetéskor hatályos adatvédelmi ajánlás megvalósul. Ide sorolhatjuk, hogy minden funkció kötelező szűkítési paraméterek megadását követeli, azaz nincsen lehetőség a teljes adatbázis betöltésére és a képernyőn való megjelenítésére. A program valamennyi tevékenységet naplózza, melyekből később visszakövethető a felhasználók tevékenysége.

¹⁹ Kivételt képez ez alól a nyilvántartásból való törlés funkció, amely egy fogvatartás vagy személy összes adatát passzíválja; továbbá a belégek készítése során az 1995 előtti (egyébként még nem digitalizált) fogvatartások három alapadatának rögzítése.

²⁰ Adatszolgáltatás: a központi nyilvántartó tájékoztatást ad a törvényben meghatározott szervek, illetve magánszemélyek részére. Az adatszolgáltatás lehet teljes körű vagy részleges, hivatalból történő, illetve kérelem alapján teljesített. Valamennyi jogosultat ideértve – telefonon, telefaxon, levélben és elektronikus úton – évente több mint 100 ezer egyedi adatkérést fogad, vizsgál és válaszol meg a központi nyilvántartó.

Bár a korábbi rendszernél a KNOR kétségkívül fejlettebb, funkcióiban lényegi fejlődést nem hozott. Ezért a BVOP szakemberei úgy döntöttek: ahelyett, hogy valamennyi bv. intézet számára kifejlesztenék és biztosítanák a hasonló alapokon üzemelő teljes fogvatartotti alrendszert, egy teljesen új alkalmazáscsomagot kívánnak létrehozni, amely nem felújított változata lesz a régebbi megoldásnak.

Befogadás bv. intézetbe – a nyilvántartásba vétel

Előjáróban meg kell állapítanunk, hogy büntetés-végrehajtási jogviszony alanya, így nyilvántartásba vétellel érintett fogvatartott a büntető igazságszolgáltatás során több jogcímen is lehet egy személy. Befogadható első fokú ítéletig előzetesen letartóztatottként, vagy a nem jogerős ítélet meghozatala után (de jogilag még mindig előzetesként), vagy jogerősen elítéltként is. A vonatkozó eljárást ezért úgy kellett kialakítani és szabályozni, hogy a körülményekhez igazodva a lehető leg-egységesebb legyen, ne kelljen több féle nyilvántartásba vételt alkalmazni.

Korábban az elsődleges szempont a fogvatartott meghatározott helyen való tartása volt. A bv. intézet felelőssége majdhogynem teljesen kimerült a személy átvételében és megőrzésében. A jogbiztonság elve és a büntetőeljárások sikerességéhez fűződő társadalmi érdek azonban megkövetelte, hogy már a bv. intézetbe kerüléskor vizsgálják meg a fogvatartás jogalapját. Ennek szükségességét az 1990-es években több alkalommal közfelháborodást keltett „bérrabsági” ügyek is megerősítették. Bár a közhiedelemmel ellentétben soha nem volt elég egy, a feladatra vállalkozó hajléktalannak betanítani a személyes adatokat, de egy jó minőségben hamisított személyi igazolvány és a folyamatos börtönbeli támogatás (csomagok küldése, tv-készülék biztosítása) több esetben elég volt a szabadságvesztés elkerüléséhez.²¹ Ezért kiemelt feladatunk, hogy a befogadott személyazonosságát minden kétséget kizáróan megállapítsuk, így a vonatkozó szabályozást is ennek megfelelően alakítottuk ki.

A bv. intézetbe történő befogadáskor az elsődleges szakterületi feladat a személyazonosság megállapítása.²² Ez a fogvatartás alapjául szolgáló iratok adatainak és a fogvatartott személyazonosságát igazoló okiratban foglalt, vagy egyéb módon igazolt, illetőleg a kikérdezés során (amely a befogadási eljárás kötelező eleme) általa közölt adatoknak az összehasonlítását jelenti.

A bv. intézet a fogvatartott személyazonosságának megállapításához adatokat kérhet a rendőrségtől, más hatóságtól vagy más bv. intézettől is, indokolt esetben pedig a rendőrségtől kéri a személyazonosság megállapítását.

---

²¹ A bíróság által elítélt személy a kinti életkörülményeinél jobb viszonyokat tudott a helyette börtönbe vonuló hajléktalannak ajánlani azzal, hogy folyamatosan támogatta őt a börtönben csomagküldeménnyel, illetve már a bevonuláskor a rendelkezésére bocsátott egy tv-készüléket. Egy-egy rövidebb tartamú ítéletnél már ezek is elég motivációnak számítottak.

²² Bv. Szabályzat 11. §

Az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény (a továbbiakban: Bny. tv.) jelentősen megkönnyíti a bv. intézetek munkáját, hiszen már a befogadási eljárás során rendelkezésre állhat a rendőrség által, a nyomozati eljárás során elkészített fénykép a személyazonosság egyszerű és gyors megállapítására. Az így „kapott” fénykép jó minőségű, a végrehajtási igazságügyi és rendészeti miniszteri rendelet által megkívánt paraméterekkel rendelkezik (felbontás, méret, megvilágítás stb.), és kizárja annak a lehetőségét, hogy tévesen más személy legyen befogadva (ezzel lehetővé válik az ún. bérrabság kiküszöbölése).

Bv. intézetbe történő befogadás csak az arra jogosult által kiállított, a formai és tartalmi követelményeknek mindenben megfelelő iratok alapján lehetséges.²³ Ezek a következők:

- jogerős bírósági ítéletről szóló bírói értesítés,
- elővezetésről szóló rendelkezés,
- elfogató parancs,
- szabadságvesztés letöltésére vonatkozó bírósági felhívás,
- szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételére vonatkozó ügyészi vagy bírói rendelkezés,
- az illetékes minisztériumnak, a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának átvételéről szóló értesítés.

Amennyiben a befogadáshoz szükséges iratok hiányoznak, vagy az előállított, átkísért, átszállított, illetve önként jelentkező személy a fenti iratokban megjelölt személlyel nem azonos, a bv. intézet a befogadási eljárás további lefolytatását és a fogvatartott átvételét megtagadja, erről az előállító hatóságot, illetve a végrehajtást elrendelő hatóságot haladéktalanul értesíti.²⁴

Amennyiben az adatok pontosításra szorulnak, vagy a személyazonosság kétségessé válik, esetleg a bv. intézet a szabadságvesztés végrehajtását kizáró ok gyanúját észleli, ideiglenes befogadásnak van helye, amely az arra okot adó körülmény megszűnéséig, de legfeljebb 30 napig tarthat.²⁵

A befogadás során a jogszerű fogvatartáshoz, illetőleg bármely szabadságelvonással járó büntetés, illetve kényszerintézkedés foganatosításához szükséges, hogy a bv. intézet saját, az adott befogadáshoz és személyhez tartozó nyilvántartási anyagot hozzon létre. Ebben rögzíteni kell a befogadott természetes személyazonosító adatain túl a büntetőeljárás során keletkezett valamennyi, a bv. szempontjából releváns, és az adatrögzítéskor rendelkezésre álló adatot (pl. őrizetbe vétel ideje, korábbi előzetes letartóztatás rendőrségi fogdán történt végrehajtásra vonatkozó beszámítás eszközlése, elővezetés időpontja stb.).

²³ A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásáról szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet (a továbbiakban: Bv. Szabályzat) 10. §-a alapján.

²⁴ Bv. Szabályzat 12. §

²⁵ Bv. Szabályzat 13. §

A helyi nyilvántartás létrehozása során a gépi nyilvántartás felvezetésekor létrejön a fogvatartott elkülönülten kezelt anyaga, saját belső azonosító kóddal, amelyet a szakterminológia nyilvántartási számként ismer. Az nyilvántartási szám, amely minden bv. intézet esetében különféle, egy vagy két betűből és négy számjegyből áll, és végigkíséri a fogvatartottat „börtönélete” során, egészen szabadulásáig. Amennyiben a bv. intézetben töltött idő alatt több – egymástól elkülönülő – büntetést, kényszerintézkedést foganatosítanak vele szemben, a nyilvántartási szám megmarad, és a kapcsolódó nyilvántartási anyagokat is összevontan kezelik. Tehát egy nyilvántartási szám és nyilvántartási anyag nem konkrét ügyhöz, hanem konkrét börtönben tartózkodáshoz kapcsolódik. Amennyiben szabadulása után, egy későbbi alkalommal az előző fogvatartással összefüggésben kerül börtönbe az adott személy (pl. feltételes szabadság megszüntetése), akkor a korábban töltött szabadságvesztés során kapott nyilvántartási szám reaktiválására is van lehetőség, mely által a fogvatartott azzal kerül vissza a számítógépes rendszerbe.

Itt érdemes visszagondolni a történeti fejezet elején bemutatott nagy méretű nyilvántartó könyvekre. Az azokban szereplő adatok – csekély mennyiségük ellenére – több olyan pontot is tartalmaztak, amelyek látszólag nincsenek kapcsolatban a büntetés-végrehajtási jogviszonnyal. A fogvatartott anyagi helyzete, vagyoni viszonyai, vagy éppen társadalmi osztályba sorolása a bűnügyi nyilvántartás hőskorában alapvető információnak számítottak, és legtöbb esetben meg is határozták a személyzet hozzáállását az elítélthez. A mai, modern nyilvántartásunk is első ránézésre számtalan olyan adatot nyújt a fogvatartott személyekről, amelyek látszólag nem kapcsolódnak büntetéséhez. A szabadságvesztés-büntetés azonban soha nem lehet egyenlő a jogfosztottsággal; az egyes jogok tiszteletben tartásához pedig szükségszerű olyan adatok nyilvántartása már a befogadás pillanatától, mint a dohányzási szokás vagy az anyanyelvként beszélt nyelv.

A fogvatartott befogadásával, az adatok gépi nyilvántartásban rögzítésével egyidőben kezdetét veszi a papíralapú nyilvántartási anyag elkészítése is. A külön iratcsomag nem csak a társszervektől érkezett dokumentumokat tartalmazza, de sok, a bv. intézet által kiállított nyomtatványt, könyvet, űrlapot, nyilatkozatot, feljegyzést stb. is. Ezekre a dokumentumokra azért van szükség, mert a személyi állomány részére közel sem minden munkakörben állnak rendelkezésre számítógépek és kapcsolódó adatbázisok, ugyanakkor a feladatuk ellátásához rendelkezniük kell a fogvatartottakra vonatkozó szükséges adatokkal.

Példaként említhetjük a bv. intézet tisztántartásában való – díjazás nélküli – kötelező részvételt. Ez a kötelezettség csak azon fogvatartottakat terheli, akik munkaképesek; az erről szóló orvosi igazolás pedig nem lehet mindig náluk. Másrészt a rendelkezésre álló munkaerőt is egyenletesen kell kihasználni, a jogszabály napi és havi maximum óraszámában határozza meg a díjazás nélküli munkavégzés kereteit. Ha ehhez a bv. intézetek közötti nagymértékű fogvatartotti mozgást is hozzávesszük, látható, hogy egy számítógépes nyilvántartás nem alkalmas a probléma kezelésére. Megoldásként egy külön lapot készítenek

minden egyes munkaképes fogvatartott részére, amin az általa végzett munkát az elhelyezési körleten szolgálatot teljesítők vezetik, és amely a fogvatartottal együtt mozog, így mindig naprakész információk állnak rendelkezésre.

A befogadáskor elkészítendő papíralapú nyilvántartási anyagok alapvetően a következőket tartalmazzák:

- nyilvántartó lap,
- mutatókartonok,
- nevelési törzslap,
- egészségügyi törzslap,
- munkáltatással összefüggő iratok,
- elismervények (pl. a kényszerítő eszközök alkalmazhatóságának tényéről, azok szabályairól szóló tájékoztatás megtartásáról),
- a fogvatartottnál a bv. intézetben nem tartható tárgyak megőrzésre történő átvételéről (letétezés) szóló elismervények példányai.

A közeljövő nyilvántartási céljai, törekvései a büntetés-végrehajtásban

A hazai bűnügyi nyilvántartás eltelt 102 évének aktív szereplőjeként a bv. szervezet nem engedheti meg magának, hogy ne foglalkozzon napi szinten a szakterület kihívásaival. A társadalom folyamatosan növekvő elvárásokat fogalmaz meg a büntetés-végrehajtással szemben a jogszerűség és a hatékonyság jegyében. Az európai elvárások középpontba helyezik az emberi és az állampolgári jogok védelmét, az adat- és titokvédelmet, továbbá azt a tény, hogy a börtönbüntetés a szabadság elvonását jelenti, és nem többet annál.

Az idén 32 éve hatályban lévő bv. kódex deregulációs folyamatának vége felé közeledve elmondhatjuk, hogy az eddig rendeleti, de még inkább országos parancsnoki intézkedési szinten szabályozott bűnügyi nyilvántartási tevékenység jelentős része törvényi szabályozási kereteket kaphat a közeljövőben. Ezek pedig a modern ajánlásoknak megfelelő, egységesen végrehajtott tevékenység irányába mozdítják majd a bv. szervezetet.

Ugyancsak a jelen kihívása, hogy minden jogosult a lehető legtöbb és legpontosabb információt kapja kézhez a munkája során, akkor, amikor erre szüksége van, de szükségtelenül senki se árásszunk el számára haszontalan adatokkal. Ennek alapfeltétele az elektronikus nyilvántartási rendszereket kiszolgáló informatikai infrastruktúra fejlesztése, a megfelelő számítógépes programok ki-fejlesztése, telepítése, és alkalmazása, az adatforgalmi kapacitás növelése és a technikai eszközökkel való ellátottság javítása.

Mindezek tisztán körvonalazott tervként jelentek meg a bv. szervezet „Fel-lelősen, felkészülten” című fejlesztési programjában is. A korábban már említett, teljesen új és szélesebb körű informatikai megoldások beszerzése időigé-nyes és roppant költséges folyamat. A bv. szervezet önállóan a források töre-

dékét tudta volna csak erre a valóban szükséges és időszerű fejlesztésre előteremteni, ezért igényelt és nyert el pályázati forrásokat az Elektronikus Közigazgatás Operatív Program (EKOP) részeként.

A program megvalósítása két irányból is szorosan kapcsolódik a nyilvántartási szakmai tevékenységhez, és mindkettő – mondhatni – megújítja azt.

A források egy részét az informatikai infrastruktúra fejlesztésére és bővítésére fordította a bv. szervezet. A sávszélesség-bővítés alapvető fontosságú, ha a jelenleginél több, pontosabb adatot akarunk gyorsabban eljuttatni azok rendeltetési helyére. A költséghatékony nyomtatók beszerzésére vonatkozó döntés az egyszeri, nagyobb kiadás mellett a fenntartási és üzemeltetési költségek minimalizálása érdekében, a környezetvédelmi szempontokat is figyelembe véve született meg. Teljesen megújul a végfelhasználók eszközparkja is, a modern vállalati IT-struktúra szerint ez egyenletesen magas teljesítményű háttérrel biztosít a kollégáknak a munkájukhoz. Ez utóbbi talán a legfontosabb a nyilvántartók életében, hiszen az 1980-as évek technológiai szintjét képviselő terminálokon való munkavégzés lassú és komplikált, azonban mégis számos bv. intézet bűnügyi nyilvántartójában ezek képzik az eszközpark gerincét.

A másik – és talán még fontosabbnak nevezhető – fejlesztési irány a teljes egészében megújuló programkörnyezet. Az a sokszor hallott frázis, hogy az üzleti életben minden mindennel összefügg, valójában teljes mértékben igaz az állami „üzletekre”, így a büntetés-végrehajtás tevékenységére is. A korábbi modellben szereplő nagyobb önállóságú nyilvántartási területek helyett tehát egy komplex rendszer felé toldunk el. Igényt formálunk a modern adatlekérdezés és továbbítás módszereinek alkalmazására és olyan munkafolyamatok számítógépes támogatására, amelyek eddig ezt nélkülözni voltak kénytelenek (mint például a letétkezelés, vagy az élelmezés).

Az ezen kihívásoknak megfelelő programcsomag beszerzésére kiírt közbeszerzési pályázatot a BVOP már korábban útjára indította. Hogy a beérkező ajánlatok valóban a számunkra szükséges minőséget nyújtsák, egy több száz oldalas rendszer-specifikációs dokumentumot készítettünk, amely az elvárásainkat sorolja fel, úgy a változatlan formában tovább élő, mint a fejleszteni kívánt, vagy éppen a teljesen új funkciók terén. A nyilvántartási szakterület számára fontos újítás lesz a külső kapcsolatok rendszere, amely társszervek programjait kapcsolhatja össze a bv. rendszerével, így onnan adatokat tudunk majd importálni, vagy épp azokba exportálni.

Nem kétséges, hogy egy ilyen, majd minden elemében új rendszer nagyfokú alkalmazkodást, új készségek elsajátítását kívánja majd meg a kollégáktól, de hisszük, hogy ez megéri a fáradozást.